

ЕФЕКТИВНІСТЬ КАПІТАЛОВКЛАДЕНЬ У РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

EFFICIENCY OF CAPITAL INVESTMENTS IN TOURISM DEVELOPMENT (THROUGH THE EXAMPLE OF ZAKARPATTIA REGION)

Мар'яна БАГРІЙ
Львівський національний
аграрний університет,
Дубляни

Maryana BAGRIY,
Lviv National
Agrarian University,
Dublyany

Туризм є однією з найбільш прибуткових галузей суспільної діяльності. Саме він впливає на збільшення надходжень до бюджетів як високо розвинутих країн, так і країн із депресивною економікою. Туризм – це галузь, яка динамічно розвивається в Україні, і в перспективі саме вона може стати суттєвим джерелом наповнення державного й місцевих бюджетів, а також важелем для економічного піднесення та розвитку країни.

Для ефективного використання сприятливих чинників розвитку туристичної галузі у регіоні потрібні значні капіталовкладення – інвестиції. На сьогодні їх залучення в діючий сектор економіки Закарпаття – це питання добробуту й економічної стабільності області. Інвестиції необхідні в першу чергу для забезпечення розширеного відтворення, виробництва, надання нових послуг з поліпшеними кількісно-якісними показниками, що надасть їм високу привабливість і конкурентоспроможність.

Привабливим, з точки зору інвесторів, є унікальне географічне положення області на перетині багатьох транспортних шляхів та потоків товарів і послуг у центрі Європи. Інвестиції сприятимуть розвитку реального сектора, а отже, й економічному піднесенню. Адже навіть незначне інвестування в туристичні атракції – це додаткові кошти, що дозволяють зробити крок до розвитку економіки краю.

Поліпшити стан справ може планомірний і пропорційний розвиток інфраструктури туризму, в тому числі й об'єктів, цікавих для інвестування. Тільки в цьому випадку окремі порції інвестицій можуть перетворитися на потік. Розвиток інвестиційної привабливості краю призведе до збільшення туристичних потоків і, як наслідок, – до розвитку регіональної інфраструктури туризму. Здійснити це можливо лише за умов керування цим складним процесом. Тому питання ефективності капіталовкладень є ключовим у вирішенні проблем сталого розвитку економіки.

Незважаючи на те, що дана проблематика порушується у працях багатьох вчених, вивчення ефективності капіталовкладень у розвиток туристичної галузі потребує більш глибокого дослідження.

Метою статті є дослідження стану інвестиційної привабливості регіону, визначення основних об'єктів інвестування в туризмі та ідентифікація факторів, що сприяють впровадженню інновацій у туристичну галузь.

Туристична галузь не потребує великого стартового капіталу, оскільки має швидкий термін окупності, характеризується постійним зростанням попиту на туристичні послуги, високим рівнем рентабельності, а тому приваблює підприємців, іноземних інвесторів тощо.

У статті розглянуто чинники, від яких залежить інвестиційна активність у туристичній сфері. Розроблено схему формування сприятливого клімату для реалізації інвестиційних проектів. Ґрунтовно розкрито ризики, які пов'язані з інноваційною діяльністю.

The article considers the factors that influence investments activity in tourism. A scheme for creation of favourable climate for investments projects implementation has been carried out. Innovation activity-related risks have been discussed in details.

Інвестиційна активність у туристичній сфері залежить від обсягів прибутку, які бажає отримати інвестор від капіталовкладень. У цілому інвестиційна активність у туристичній сфері залежить від таких чинників:

- ступінь новизни технологій;
- вартість одержання й використання капіталовкладень в економіку туризму;
- вартість грошового капіталу;
- державна політика [4, с. 381].

Важливим моментом в інвестування розвитку туристичної галузі є вибір самого інвестора. Цей процес може відбуватися за допомогою інвестиційних, венчурних, страхових, лізингових, факторингових компаній, банків та інших фінансово-кредитних установ. Зазначимо, що інвестиційні компанії та венчурні фонди за визначенням є більшими новаторами, ніж усі інші інституційні об'єкти ринку

Основні об'єкти інвестування в туризмі в розрізі туристично-рекреаційних зон Закарпатської обл. наведено на **рис. 1**.

Здійснення інвестиційної діяльності в рекреаційно-туристичній сфері передбачає відповідне управління цим процесом, основна мета якого – найефективніша реалізація системи цілей і засобів їх досягнення в даній галузі. Для цього необхідно забезпечити: високий темп економічного розвитку рекреаційно-туристичної сфери шляхом здійснення ефективною інвестиційної діяльності та розширення її обсягів; максимізацію прибутку від інвестиційної діяльності; мінімізацію інвестиційних ризиків; фінансову стабільність і платоспроможність суб'єктів господарювання у процесі реалізації інвестиційних програм; а також визначити можливі варіанти прискорення реалізації інвестиційних програм [2].

Інвестування розвитку туризму залежить від ряду факторів: по-перше, від наповнення бюджету, державного, місцевого тощо; по-друге, від методики розподілу коштів; по-третє, від системи оподаткування; по-четверте, від структури надходжень від місцевих податків і зборів.

Нині туристична сфера потребує державної підтримки, ряду пільг та дотацій для розвитку діяльності. Але в той час, коли держава відчуває гостру нестачу коштів, необхідних для подолання кризових явищ, впровадження таких пільг, дотацій тощо

несхвально сприймається з боку податкових та фінансових органів держави. Відповідно представники туристичної сфери, використовуючи недосконалість державного контролю за сплатою податків, ухиляються від їх сплати, намагаючись компенсувати втрати, яких вони зазнають під час кризи. Тому при запровадженні таких пільг та дотацій підприємства туристичної сфери

Рис. 1. Об'єкти інвестування в туризмі в розрізі туристично-рекреаційних зон Закарпатської області

«вийдуть із тіньового ринку» та зможуть підвищити прибутки держави, не приховуючи реальної ситуації.

Хоча на сьогодні ми і спостерігаємо певні зрушення в економіці України, які надають нові можливості для підвищення інвестиційного клімату, проте ситуація ускладнюється низьким іміджем України на світовому інвестиційному ринку, оскільки у переважній більшості рейтингів вона посідає останні місця за привабливістю інвестиційного клімату і перші— за ризиками інвестування. З огляду на проведені дослідження пропонуємо підвищити стан інвестиційної привабливості регіону шляхом формування сприятливого клімату для реалізації інвестиційних проектів туристичної сфери (рис. 2).

На першому етапі пропонуємо розробку Закону України «Про залучення інвестицій у туристично-рекреаційні зони», який визначав би правові, економічні та соціальні умови залучення в економіку туристично-рекреаційних зон капіталу вітчизняних та іноземних юридичних і фізичних осіб, а також кредитів іноземних держав та був спрямований на забезпечення й захист прав власності суб'єктів інвестиційної діяльності, стимулювання виробництва, реструктуризацію економіки і створення нових робочих місць.

На другому етапі пропонуємо визначити основні податкові пільги та умови їх застосування для підприємств, що реалізують інвестиційні проекти у сфері туризму на території туристично-рекреаційних зон (звільнення від податку на майно, зниження податку на прибуток, зниження до 8% ставки при застосуванні спрощеної системи оподаткування).

Прикладом може слугувати Туреччина, яка ухвалила рішення здавати в оренду на 49 років неосвоєні земельні ділянки на досить ліберальних умовах: за символічну плату будь-кому, хто бере на себе зобов'язання побудувати там готель. На такі цілі їм видавали практично безвідсотковий кредит і звільняли від сплати податків на 5 років. Цей досвід перейняли уряди Єгипту та Тунісу. Уряд Кіпру здає землю в оренду з метою стимулювання будівництва нових туристичних об'єктів на 99 років з можливістю продовження оренди на такий же термін. В Іспанії та Греції інвесторам надаються

Рис. 2. Схема формування сприятливого клімату для реалізації інвестиційних проектів

пільговий податковий режим і ставка амортизаційних відрахувань, зменшується податок з обороту. В деяких державах пропонуються також митні пільги на ввезення обладнання для готелів і туристичних транспортних засобів [6, с. 356].

На третьому етапі необхідно видати розпорядження Закарпатської обласної державної адміністрації «Про встановлення Єдиної форми інвестиційної угоди між адміністрацією та інвестором», який реалізує інвестиційний проект на території області. Згідно з цим розпорядженням має бути створена форма інвестиційної угоди, визначаються конкретні заходи, обсяги та джерела фінансування, а також дії сторін при реалізації такого інвестиційного проекту. Це дозволяє активізувати й скоординувати дії обох зацікавлених сторін при реалізації інвестиційних проектів і дає право здійснювати моніторинг ходу реалізації інвестиційного проекту, а інвестору – отримати адміністративну підтримку в реалізації інвестиційного проекту. Таким чином, здійснюється супровід інвестиційних проектів до моменту запуску турпідприємства і вирішення у зв'язку із цим поточних питань, пов'язаних з реалізацією проекту, а також сприяння в отриманні дозвольної чи іншої документації, необхідної для його реалізації.

Четвертий етап характеризується створенням Єдиного реєстру пропонуємих вільних об'єктів інвестування (ЄРП-ВОІ), матеріали якого пропонуємо розмістити для вільного доступу на офіційному інтернет-порталі Закарпатської обласної державної адміністрації.

Для підвищення ефективності капіталовкладень у туристично-рекреаційну сферу варто збільшити розмір інвестицій у реконструкцію та будівництво сучасних туристичних комплексів, санаторіїв, готелів, що відповідають міжнародним вимогам і стандартам.

У багатьох країнах світу популярними є заходи стимулювання туристичних фірм за впровадження інновацій у туристичну сферу. Переможці отримують дипломи, які сприяють підвищенню їхнього ділового іміджу, отримують консультаційну й фінансову допомогу для подальшого розвитку інновацій. На сьогодні у багатьох регіонах більшість мешканців і туристів не знають, які туристичні фірми працюють

на місцевому ринку туристичних послуг і які саме послуги вони надають [1].

Необхідність активізації інвестиційного процесу в галузі туризму зумовлюється також існуванням залежності між розвитком ділового туризму й темпами процесу іноземного інвестування: чим більше іноземців прибуває в Україну з діловими цілями, тим більше країна має можливостей залучити іноземні інвестиції. Проведення в Україні інвестиційних форумів, міжнародних симпозіумів, конференцій, виставок відкриває перспективи для збільшення припливу в країну іноземних інвестицій [6, с. 354].

На основі аналізу та вивчення досвіду зарубіжних і вітчизняних учених пропонуємо використання туристичними підприємствами віртуальних турів. Їх головна перевага – можливість економити час, причому як для сторони, що представляє тур (продавця), так і для глядача (потенційного покупця або клієнта). Крім того, для покупця віртуальний тур виконує функції ненастирливого гіда, а продавцям, як свідчить чимала кількість звітів, використання турів допомагає активно залучати нових клієнтів, оскільки самі тури перетворюються на ефективний інструмент продажів. Покупців, які використовують віртуальні тури, приваблює те, що ознайомитися з об'єктом можна в будь-який зручний для них час, також з'являється можливість попереднього та більш детального огляду всіх наявних у продавця потенційно цікавих об'єктів. А тому вкладення у віртуальні тури, на нашу думку, є досить перспективними.

На сьогодні привабливими для інвестування є проекти щодо будівництва туристичної та спортивної інфраструктури курортів і дестинацій (гірськолижних трас, канатних доріг, спортивно-оздоровчих комплексів), а також туристичних комплексів високого рівня, що сприятиме комплексній розбудові іншої туристичної інфраструктури, розвитку промисловості та сільського господарства регіону.

Вкладення інвестицій тісно пов'язане з інноваційною діяльністю, що не є винятком і у сфері туризму.

Факторами, що сприяють впровадженню інновацій у туристичну галузь, є:

- формування глобального інформаційного простору, загострення конкуренції, технологічна революція;

- перехід від пропозиції до попиту, демографічні, соціально-економічні особливості сучасного суспільства;

- зацікавленість у вирішенні проблем інноваційного забезпечення розвитку галузі підприємницьким (інновації забезпечують зниження собівартості туристичних послуг, зростання рентабельності виробництва й конкурентоспроможності послуг) та державним сектором (за рахунок інновацій зростає економічна потужність держави, збільшуються внески до бюджету, з'являються можливості забезпечення зростання добробуту населення) [3, с. 162].

Зокрема, серед інновацій у розрізі туристично-рекреаційних зон Закарпатської області пропонуємо в Свалявській, Міжгірсько-Воловецькій, Берегівській зонах виділити такий спосіб зимового активного відпочинку, як «Хаф пайп» (Half pipe), що являє собою катання на дошці в напівтрубі, побудованій зі спеціального матеріалу або виритій в землі і вкритій сніжним шаром. Даний вид зимового туризму в Україні відсутній, оскільки існує потреба в будівництві відповідних об'єктів інфраструктури для забезпечення його функціонування.

В Ужгородській, Мукачівській та Іршавській зонах пропонуємо застосування маунтінбайку – катання на гірському велосипеді. На сьогодні маунтінбайк є однією із найпопулярніших форм активного відпочинку. Безліч фірм пропонують свої послуги у проходженні гірських маршрутів на гірських велосипедах. І практично кожний відпочивальник, який зацікавився даним видом відпочинку, може собі дозволити

екскурсії захоплюючими гірськими маршрутами. На території Закарпатської області можна створити кілька маршрутів, які забезпечать практичне впровадження даного виду спорту та принесуть прибутки, оскільки, з одного боку, це викличе інтерес у населення в новому виді спорту, а з другого – дасть можливість залучити туристів, зацікавлених осіб та учасників змагань. Пропоновані зони мають різні типи місцевості – від передгір'їв до міських парків, а тому застосування маунтінбайку на цих територіях є доцільним.

Ще один важливий аспект – формування в Україні спеціальної туристичної інноваційної інфраструктури – наукових установ, які виконують провідну роль джерел інновацій, забезпечують інноваційну сферу всіма видами послуг, а також взаємодію елементів інноваційного процесу, сприяють проникненню інновацій у туризм [3, с. 162].

У туризмі швидко поширюються новації, спрямовані на підвищення якості отриманого сервісу, створенні нової потреби в комфортному відпочинку, здатному дивувати передбачливістю та комплексністю. Популяризуються інновації в готельному бізнесі (готель і комплекси на намівних островах), застосування енерго- та ресурсозберігаючих технологій здатні подовжити життєвий цикл туристичного продукту або знизити вартість послуг [5].

Впровадження інновацій на підприємствах туризму повинно мати системний характер і передбачати утворення соціальних, ринкових, інфраструктурних, інституційних формувань, розширення інноваційної інфраструктури.

Для розвитку інноваційної діяльності в туризмі необхідне створення регіонального центру досліджень і розробок, а також відповідної Ради з питань інновацій у туризмі при облдержадміністрації. Ці структури повинні взяти на себе функції розробки туристичних нововведень, економічного обґрунтування доцільності їх упровадження, сприяння проведенню ярмарок інновацій у туризмі, туристичних салонів, виставок, створення бірж науково-технічних розробок, венчурних фондів, вдосконалення системи страхування інноваційних ризиків в туризмі тощо [1].

Особливо гостро постає питання ризиків, які можуть виникнути в результаті проведення інноваційної діяльності. Основний ризик пов'язаний із прийняттям рішень, реалізація яких здійснюється протягом певного періоду часу з урахуванням бажаного результату. Основні ризики, пов'язані з інноваційною діяльністю в туристичній сфері, наведено на **рис. 3**.

Отже, інвестиційні процеси туристично-рекреаційного комплексу характеризуються:

- підвищенням інвестиційного попиту через тіньовий бізнес;

- відсутністю практичного впровадження інвестиційних проектів у розрізі туристично-рекреаційних зон;

- необхідністю формування Єдиного реєстру пропонуванних вільних об'єктів інвестування (ЄРПВОІ);

- недостатнім рівнем кваліфікованості працівників підприємств з питань обґрунтування й прийняття управлінських рішень інвестиційної діяльності регіону;

- необхідністю застосування інноваційної діяльності з обґрунтування ризиків, які можуть виникнути, та учасному їх усуненні чи коригуванні.

Враховуючи умови, які склалися, пропонуємо комплекс вирішення проблем шляхом:

- використання можливостей для поліпшення інвестиційного клімату туристично-рекреаційних зон;

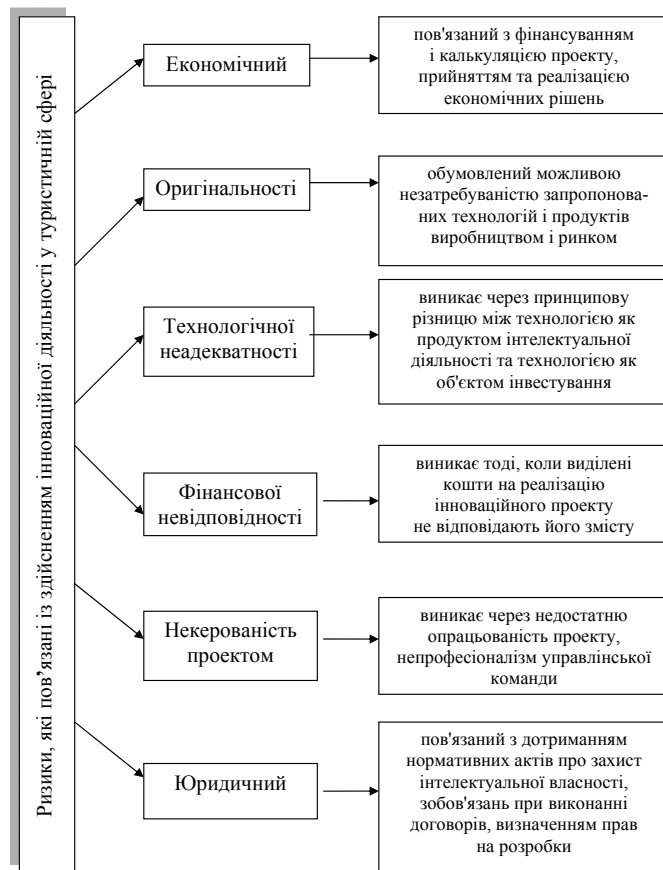
- запровадження інформаційної підтримки суб'єктів туристично-рекреаційної галузі;

- формування ринку інвестиційних ресурсів;

- розробки пріоритетних напрямів інвестиційної політики туристичної галузі;

Рис. 3. Ризики, які пов'язані з інноваційною діяльністю в туристичній сфері

□ сприяння реалізації проектів, які забезпечили б отримання високих прибутків за умови оптимальних вкладень;
 □ використання довго-, середньо- та короткострокових інвестиційних проектів залежно від обсягу й періоду окупності тощо;

□ підвищення рівня якості туристично-рекреаційних послуг;
 □ створення стійкого організаційно-економічного та оздоровчого механізму, здатного надавати ефективні оздоровчі та сервісні послуги, виготовляти товари курортного попиту;
 □ підвищення прибутковості діяльності рекреаційних об'єктів і соціально-економічної вигоди для регіону.

Таким чином, основними напрямками розвитку туризму й залучення інвестиційних ресурсів є:

□ формування туристичної індустрії як високорентабельної галузі економіки;
 □ залучення вітчизняних та іноземних інвестицій;
 □ підвищення кількості робочих місць;
 □ удосконалення правових засад регулювання туристичних відносин;
 □ відповідність законодавства України про туризм світовим вимогам;
 □ розширення міжнародного співробітництва у сфері туристичної діяльності та утвердження України на світовому туристичному ринку.

ВИСНОВКИ

Відомо, що туризм є високоліквідною галуззю. Підвищення туристично-рекреаційного потенціалу залежить від ступеня новизни технологій, суми інвестиційних коштів, державної підтримки тощо. Метою інвестиційного регулювання

туристично-рекреаційної діяльності є забезпечення сталого розвитку регіону, підвищення рівня прибутковості підприємств туризму, рівня зайнятості населення.

На основі проведених досліджень пропонуємо: розробку закону «Про залучення інвестицій у туристично-рекреаційні зони»; визначення основних податкових пільг та умов їх застосування для підприємств, що реалізують інвестиційні проекти на території зон; встановлення єдиної форми інвестиційної угоди між адміністрацією та інвестором; формування єдиного реєстру пропонуваних вільних об'єктів інвестування; практичне використання інноваційних технологій, зокрема для окремих туристичних підприємств створення віртуальних турів.

Tourism is a dynamically developing industry in Ukraine which may ultimately become a significant source of income for state and local budgets as well as an instrument for economic surge and development of the country.

Efficient use of favourable factors for tourism development in a region requires significant capital investments.

The choice of an investor is an important step for capital investments in tourism development. Increased investments in reconstruction and construction of modern tourist complexes, health resorts and hotels that meet international requirements and standards may be treated as one of the ways to boost efficiency of capital investments.

Based on the analysis and research of works of Ukrainian and foreign scholars it is suggested using of virtual tours by tourist businesses. The main advantage of virtual tours is the ability to save time both for those who offer them and for the viewers. Investments in virtual tours, thus, are quite promising.

The problem of risks which may be incurred as a result of innovative activities is of particular importance. The main risks are related to decision-making processes which are carried out over a certain period of time with due regard for expected result.

As based on conducted research I propose to determine the main tax concessions and the conditions for their implementation on enterprises which carry out investments projects in the territory, to introduce a standard form contract between administration and investors, and to form a single registry of proposed objects available for investments. I suggest practical implementation of innovative technologies, namely creation of virtual tours for tourist businesses.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бак Г. Впровадження інновацій у сфері туризму [Електронний ресурс] / Г. Бак // Рекреаційна географія і туризм : Наукові записки. – 2010. – №2. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nztnpu/geogr/2010_2/4/012Bak.pdf.
2. Гавран В. Я. Управління інвестиційною діяльністю в рекреаційно-туристичній сфері : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. : 08.02.03 «Організація управління, планування і регулювання економікою» [Електронний ресурс] / Гавран В. Я. – Львів. – 2002. – Режим доступу : http://tourlib.net/aref_tourism/gavran.htm.
3. Зінов'єв Ф. В. Інноваційний підхід до розвитку туристичної галузі України / Ф. В. Зінов'єв, О. В. Бартошук // Інноваційна економіка : Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – №4 (30). – С. 161-164.
4. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – К. : Знання, 2008. – 661 с.
5. Михайліченко Г. І. Інноваційний розвиток туристичних підприємств: напрями змін та фактори впливу [Електронний ресурс] / Г. І. Михайліченко // Економіка. Управління. Інновації. – 2012. – №1 (7). – Режим доступу : http://tourlib.net/statti_ukr/myhajlichenko3.htm.
6. Худо В. Інвестиційні можливості туристичної сфери України / В. Худо // Вісник Львівського університету. – 2008. – Вип. 24. – С. 351-358. – Серія «Міжнародні відносини».